# Repere privind receptarea lui Panait Istrati în RFG şi RDG

Între anii 1985 şi 1993, am realizat, în colaborare cu Gallimard (Roger Grenier), la Büchergilde Gutenberg din Frankfurt pe Main – pe atunci încă punctul editorial şi de lectură cel mai important al Uniunii Sindicatelor Germane – o ediție în patrusprezece volume a scriitorului român de expresie franceză Panait Istrati (1884-1935). Dacă pentru editură decizia de publicare a fost determinată, în primul rând, de angajamentul lui Istrati în mişcarea muncitorească europeană, cititorul a fost sedus mai ales de transparenta evocare a unui vagabondaj aventuros prin Levant, descris sub forma unei povestiri arhaice şi pseudo-orale, în care amestecul de cuvinte româneşti printre frazele unei franceze clasice dădea efecte exotice. Pentru un autor necunoscut în Germania Federală, tirajul n-a fost deloc neînsemnat: 2500-3000 de exemplare pentru fiecare volum cu texte beletristice, 5000 pentru jurnalul de călătorie al lui Istrati în URSS, *Auf falscher Bahn. Sechzehn Monate in der Sowietunion* (1989)[1], şi 5000 pentru volumul monografic scris de mine *Panaït Istrati. Von der Schwierigkeit, Leben zu erzählen* ['Panait Istrati. Despre dificultatea de a povesti viața'] (1990).

Am vorbit mai sus de un autor *necunoscut*. Poate că ar fi trebuit numit mai degrabă un autor *uitat*, căci Istrati s-a bucurat de tiraje relativ mari în perioada Republicii din Weimar, tiraje care, însă, n-au putut forma un nou orizont de aşteptare în Germania postbelică; facem aici abstracție, desigur, de faptul că noua ediție de opere istratiene de la casa editorială Büchergilde se încadra formal unei serii de autori, precum Jack London, B. Traven sau Oskar Maria Graf. De aceea, intenția mea este să mă refer la rezonanța lui Istrati în peisajul presei de limbă germană folosind nu categoriile unei estetici a receptării, ci instrumentând noțiuni de teorie culturală, în spiritul celor dezvoltate de sociologul englez Raymond Williams (1921-1988). El afirma, precum Gramsci şi Althusser, dealtminteri, că o cultură dominantă – exprimat mai puțin ideologic: *the contemporary* – se bazează întotdeauna pe tradiții selective: „It is a version of the past, which is intended to connect with and ratify the present" (Williams 1977: 116). Ceea ce cade din plasa instituției numită cultură, dar poate fi, cu sârguință, din nou captat – spre a rămâne în imagine – numeşte Williams *the residual*. Ambiguitatea rezidualului a marcat bună parte din receptarea lui Istrati nu numai în perioada târzie a celei de-a treia Republici franceze, ci şi în Republica din Weimar:

> […] the idea of rural community is predominantly residual, but is in some limited respects alternative or oppositional to urban industrial capitalism, though for the most part it is incorporated, as idealization or fantasy, or as an exotic – residential or escape – leisure function of the dominant order itself (Williams 1977: 122).

[1] Titlul original în franceză: Panaït Istrati, *Vers l'autre flamme. Après seize mois dans l'U.R.S.S. 1927–1928.* (Confession pour vaincues), introduction de Marcel Mermoz, Paris, 1980 (2/1987).

„Philologica Jassyensia", An IV, Nr. 1, 2008, p. 263-269

BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

Un al treilea element îl constituie *emergent culture*, care, în mod conştient, încearcă să se delimiteze de cultura dominantă prin stil de viaţă, prin reprezentări politice de interese (sindicat, partid) sau prin disponibilitatea mass-media. În ceea ce priveşte relaţia dintre *contemporary* şi *emergent*, Willams pune accentul pe faptul că „that much incorporation looks like recognition, acknowledgement, and thus a form of acceptance" (Williams 1977: 125).

În acest punct al analizei, permiteţi-mi o scurtă privire retrospectivă. În perioada Republicii din Weimar, Istrati a fost editat începând cu 1925 (*Kyra Kyralina*) mai ales de către Casa Editorială Rütten & Loening din Frankfurt pe Main; alte câteva texte au apărut la Fraţii Enoch din Hamburg; iar cele trei cărţi având ca temă centrală Rusia (*Auf falscher Bahn. Sechzehn Monate in Russland*[2], *So geht es nicht! Die Sowjets von heute* şi *Russland nackt. Zahlen beweisen* – toate în 1930), dintre care doar prima aparţine cu adevărat lui Istrati, ultimele două avându-i ca autori pe Victor Serge şi, respectiv, Boris Souvarine, au fost publicate de Editura R. Piper & Co. din München. Falsa paternitate nu era decât un joc de-a v-aţi ascunselea al marketingului publicitar, care demonstrează cât se poate de limpede marea popularitate de care se bucura Panait Istrati la vremea aceea. Recenziile din „Vorwärts", „Querschnitt", „Die Literarische Welt", „Weltbühne" şi „Vossische(r) Zeitung" (toate din Berlin), spre a le numi doar pe cele mai importante, pun accentul pe rezidual: „realitatea patriarhală"[3], „natura, obsesia povestitorului autentic" (Burschell 1927), ale cărui istorii „(sună) ca nişte străvechi basme sociale" (Rosenfeld 1927) – atenţie la: sociale! – , „economia mijloacelor artistice, ce oferă cititorului un spaţiu al fanteziei" (Rombach 1930)[4], „(Istrati) creează totul, prevede aproape totul, nu analizeaza nimic" (Silber 1930)[5]. În 1936, Walter Benjamin va descrie şi motiva, din perspectiva istoriei culturale, folosirea acestor tehnici, în eseul său *Der Erzähler* [*Povestitorul*] (Benjamin 1977: 438–465). Aura atribuită de Benjamin acestui povestitor se va pulveriza, totuşi, în cazul lui Istrati, o dată cu luarea de poziţie politică împotriva lui Stalin. Ambivalenţa rezidualului va fi sacrificată pe altarul clarităţii indubitabile a partidului unic. În vreme ce publicaţiile comuniste „Linkskurve" şi „Rote Fahne" cântă în struna tovarăşilor de partid francezi –„acum şi-a dat Istrati arama pe faţă"[6], „îi lipseşte tăria de caracter a clasei muncitoare, din care a evadat"[7] – în ziare precum „Dresdner Neueste(n) Nachrichten", „Düsseldorfer Nachrichten" şi „Tempo" apar titluri de genul: *Rusia fără mască*[8], *Stări de groază în paradisul sovietic*[9] sau *Situaţia apocaliptică a acestui moment*[10]. Faptul că titlul din germană *Auf falscher Bahn* – pe care eu însumi l-am preluat spontan în ediţia Istrati – nu corespunde exact originalului francez *Vers l'autre flamme* n-a fost remarcat decât de publicaţiile „Fanal" şi „Vorwärts": „citiţi-l

[2] Astfel apare subtitlul în „Republica", din Weimar.
[3] „Querschnitt" (Berlin), nr.II/1927 (f. a.).
[4] Otto Rombach, în „Die Weltbühne", nr. 20/1930 (13.05.1930).
[5] Boris Silber, în „Literarische Welt", nr. 14/1930 (04.04.1930).
[6] „Linkskurve", noiembrie, 1929 (f. a.).
[7] „Rote Fahne", 13.2.1932 (f. a.).
[8] „Dresdner Neueste Nachrichten", 24.05.1930.
[9] *Cum trăieşte muncitorul rus*, „Düsseldorfer Nachrichten", 26.06.1930.
[10] *Să-ţi rămâi credincios ţie însuţi*, „Tempo" (Berlin), 11.02.1932.



BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

pe Istrati", îndeamnă Erich Mühsam (Mühsam 1930), iar Felix Stoessinger recunoaşte: „Flacăra bolşevismului nu trebuie stinsă, ci, dimpotrivă, aţâţată"[11].

Aşadar, receptarea este pregătită, iar interesul stârnit! Eu însumi, de câte ori am avut prilejul să vorbesc public despre Istrati – la Galeria de artă din Mannheim (1982), în cadrul Seminarului de romanistică al Universităţii din Frankfurt/Main (1985) sau la Universitatea din Klagenfurt (1988)[12], dar mai cu seamă într-o prezentare amplă din „Frankfurter Rundschau" din 1981 (Stiehler 1981) – am pus accentul pe rezidualul din opera acestui scriitor, din punct de vedere tematic, dar şi stilistic. Pe aceeaşi linie, mai multe reviste titrează astfel comentariile lor, după apariţia primelor volume ale ediţiei Istrati: *Un simbol al dorului de viaţă liberă* (Hemmerle 1985), *Un povestitor cu inimă de haiduc* (Schütz 1986), *Ţuică din Balcani* (Schwarz 1986) şi *Un Sindbad modern* (Koglin 1987). Apare, astfel, cu limpezime faptul că anii incolori ai regimului Kohl aveau nevoie de un spaţiu de evaziune. Cu atât mai mult cu cât în acest interval se petrece marele eveniment al căderii zidului de la Berlin (09.11.1989), care coincide – întâmplător – cu anul de apariţie al volumului *Auf falscher Bahn*, ce schimbă radical receptarea lui Istrati în peisajul presei germane, de orice culoare ar fi ea. Hans Magnus Enzensberger pregătise, involuntar, terenul, atunci când scria, în „Kursbuch 30" din 1972, despre „turismul revoluţionar":

> Primul dintre renegaţi în pleiada, „turiştilor radicali" a fost, probabil, scriitorul român de expresie franceză Panait Istrati. Ca preşedinte de onoare al Asociaţiei prietenilor Uniunii Sovietice, a fost invitat la Moscova să participe la cea de-a zecea aniversare a Revoluţiei din octombrie şi primit cu mare pompă, ca un oaspete de stat. Marea dezamăgire şi-a exprimat-o apoi în jurnalul de călătorie *Après seize mois en U.R.S.S.*, apărut la Paris, în 1929. Trecerea abruptă de la o extremă la alta nu este singulară; ea pare a fi o caracteristică a pelerinilor revoluţionari de la începuturi până astăzi. Nici un argument nu umbreşte fluxul naraţiunii; dezgustul resimţit acum e doar cealaltă faţă a monedei, a unei credinţe politice oarbe şi ignorante. „Istoria", pe care Istrati o relatează deconectat, „ridică în faţa celor angajaţi pe această cale nu problema dacă vor socialismul în cincisprezece ani, ci dacă vor imediat libertatea" (Enzensberger 1972: 167 sqq).

Enzensberger nu-l cunoştea pe Istrati din sursă directă, ci prin intermediul cărţii lui Jürgen Rühle, *Literatur und Revolution*; în 1960, acesta din urmă nu ştia cu certitudine dacă fraza citată – scrisă cu nonşalantă! – îi aparţinea sau nu lui Boris Souvarine (Rühle 1960: 402). Istoriile literare de mai târziu preiau fără să verifice sentinţa lui Enzensberger (cf. Jurt 1982: 164), despre care Keno Verseck, unul dintre cei mai buni cunoscători ai României actuale, scrie, cu ocazia apariţiei volumului meu monografic:

> La acea vreme, când stânga germană începuse să-i descopere pe „renegaţi", pe cei expulzaţi moral de comunism, era de ajuns o sentinţă limitată şi mecanică din

[11] *Rusia dezgolită. Damascul lui Panait Istrati*, „Der Abend (Vorwärts)", 24.03.1930. Numărul din 11.02.1932, sub titlul *Panait Istrati în Berlin*, vorbeşte despre „radicalismul de suflet" al lui Istrati „pe care el îl mai numeşte socialism".

[12] Dar nu şi la „Seara culturala românească dedicată scriitorului Panait Istrati", organizată în 1992 de Muzeul Wilhelm Hack, din Ludwigshafen.



BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

partea lui Enzensberger (care, probabil, nu citise până atunci nici un rând de Istrati în original), spre a-l osândi mai departe uitarii (Verseck 1991).

Citatul provine din „direkte aktion", un ziar anarho-sindicalist. Presa „oficială", care, în atmosfera politică de la începutul anilor '90, dovedeşte *acceptance* (Raymond Williams) pentru revendicările lui Istrati privind dreptul la grevă, opoziţie legală şi alegeri secrete, pune accentul pe „contribuţia însemnată la actuala discuţie în jurul aspectelor interne ale comunismului" (Csejka 1992) şi constată că „marea proză nu suportă nici un fel de îngrădire […], şi nici idei–închisoare" (Kowa 1992). Importante şi mai ales orientate spre viitor sunt reacţiile mediilor (pe atunci încă) alternative, începând cu ziarul vienez „gegenstimmen", continuând cu „PflasterStrand" din Frankfurt pe Main (Spielmann 1987) şi „taz" din Berlin (Kröhnke 1985, 1990), până la amintitul „direkte aktion". Ele formeaza o acoladă dinspre *rezidual* spre *emergent*. În acest sens, îl citez pe Karl Kröhnke, cu comentariul său din „gegenstimmen", apărut în 1985:

> Violuri, chiar între soţ şi soţie, căsătorii cu de-a sila, chipuri desfigurate de bătaie, „neveste necredincioase" – pe toate acestea Istrati le-a pus la stâlpul infamiei din ţara sa, aşa cum, în vremurile noastre, regizorul turc Yilmaz Güney o face pentru ţinutul său natal. Confruntarea cu astfel de „obiceiuri frumoase" este, din păcate, astăzi extrem de actuală, căci în Orientul Apropiat se ţipă vehement şi cu gravitate după o „revoluţie islamică" (Kröhnke 1985)

Şi, încă o dată, Keno Verseck, în 1991:

> Aşa cum aristocratul Sartre îl recuperase pe lumpenproletarul Genet, intelectualii francezi de stânga ai anilor '20 au văzut în persoana lui Istrati idealul muncitor exotic. El le oferea autenticitatea socială şi politică, pe care ei înşişi n-o posedau. Ba mai mult. Acolo, unde – cel puţin în Europa Occidentală – modernul distrusese toate temeliile fiinţei omeneşti, acolo el întruchipa, pare-se, continuitatea şi unitatea; în persoana lui se contopea cultura occidentală cu simţul vital oriental, modul de viaţă cosmopolit cu o dragoste de ţară profundă, el gândea cu inima şi simţea cu capul, el trăise precum stătea scris în cărţile lui, el era protagonistul propriilor visuri şi doruri, pe scurt, părea sa fie o personalitate nefărâmiţată (Verseck 1991).

Analiza receptării lui Panait Istrati în fosta R.D.G. va fi mult mai restrânsă, întrucât nu am la dispoziţie vreun dosar de presă, ci doar *postfeţe* ale câtorva *Opere incomplete* apărute la editurile Phillip Reclam jun. (Leipzig, 1968/1987), Verlag der Nation (Berlin, 1975), Rütten & Loening (Berlin, 1979) şi Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung (Leipzig, 1987). Nu este o pură întâmplare faptul că re-descoperirea (dirijată) a lui Istrati începe cu *Disteln des Baragan* ['Ciulinii Bărăganului'] (1968, originalul francez 1928), ecranizat de Louis Daquin în 1958. Nuvela, care are ca temă răscoala ţărănească din 1907, a fost scrisă în 1927, în contextul invitaţiei la cea de-a 10-a aniversare a Revoluţiei din Octombrie; ea este conformă directivelor literare ale bolşevismului – ce vor deveni norme obligatorii ceva mai târziu –, cel puţin în două aspecte: „unitatea de nezdruncinat a poporului" şi „perspectiva viitorului". În *Postfaţa* sa, nu lipsită de greşeli, românistul Erwin Silzer vorbeşte de conceptul de libertate bazat exclusiv pe jocul de pasiuni, concept pe care-l denumeşte „panaitism" (Silzer 1968: 109–110, 1987: 98–99) şi care –



BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

spune el mai departe – l-a dus pe Istrati pe un drum politic greşit. Interesant este faptul că *postfaţa* lui Silzer, ca şi cea simultan apărută a lui Alfred Antkowiak la *Kyra Kyralina. Onkel Anghel. Kodin*, ajung la concluzia că autorul suferă de un deficit al entuziasmului pentru muncă, raportându-se la o frază a lui Istrati din „Nouvelle littéraires", care e, de altfel, fals datată[13]: „j'ai refusé d'être l'esclave d'une seule profession, en en pratiquant mal une douzaine" (Istrati 1984: 170); asta ar duce la vagabondaj, „în sensul figurat al termenului" şi – desigur – „ar dăuna mişcării muncitoreşti" (Antkowiak 1979: 404, 407). În rest, Antkowiak se referă, fără să-l numească, la Engels, şi anume la scrisoarea acestuia din 1888 adresată doamnei Margaret Harkness, în care apare celebra sa definiţie a „realism"-ului „balzacian", ce se impune, sinuos, în pofida voinţei autorului.

Margot Böttcher nu spune nimic nou (Böttcher 1975: 145-151). În schimb, zece ani mai târziu, Roland Erb schimbă cu desăvârşire tonul. În *Postfaţa* sa la *Neranzula* (originalul francez 1927) se desprinde de linia culturală dominantă a R.D.G. şi se situează sub zodia „glasnost"-ului. El scrie dezinvolt că Istrati vorbeşte „deschis şi fără diplomaţie" despre cultul personalităţii, dar că „nu e gata nici să facă jocul dreptei, care-i tot dă târcoale" (Erb 1987: 191 sqq.). Concluzia lui Erbs vine ca un avertisment biblic la adresa guvernanţilor din R.D.G.

> Poate că de aceea îl simţim astăzi pe Panait Istrati foarte aproape de noi, pentru că el a prins în prisma textelor sale concentrate, contradictorii, refractate în mii de faţete, o bună parte din atmosfera saturată de conflicte a societăţii actuale, în care calmul şi idila nu-şi mai găsesc locul (Erb 1987: 195).

În final, voi da încă două exemple de receptare istratiană în mediile audiovizuale. Emisiuni radiofonice şi televizate au însoţit ediţia de la un capăt la altul (Radio: SWF 12.10.1985, HR 21.10.1985, ORF 24.05.1987, SR 2-Studiowelle Saar 12.06.1988; Televiziune: Bayerisches Fernsehen/ 11.06.1986, Hessisches Fernsehen/ 03.01.1994) şi au culminat cu un „feature" de televiziune de 45 de minute realizat de Klaus Hensel, în seria lui Wilfried Schoeler *Europäische Erzähler* ['Povestitori europeni'] (HR, 1994) şi intitulat *Poet, Rebell und Vagabond: Panait Istrati, der 'Gorki des Balkans'* ['Poet, rebel şi vagabond: Panait Istrati, un „Gorki din Balcani"'].

Apoi s-a lăsat din nou tăcerea – cel puţin în Germania, mult prea ocupată cu ea însăşi. La zece ani după încheierea ediţiei, Büchergilde Gutenberg a scos, cu totul surprinzător, un nou tiraj din *Haus Thüringer* (vol. XII din ediţia de opere; originalul francez 1933), a cărei acţiune – precum anunţa, încă din 1932, „Vossische Zeitung" – „se petrece într-un mediu german din România" (Ernst Bloch: 1932), dar care, înainte de toate, pune în discuţie pierderea „principiului speranţă". Ceva speranţă ne dă, totuşi, noua ediţie franceză de opere istratiene, extrem de bine documentată, pe care editura pariziană Phébus a scos-o de curând pe piaţa de carte (Istrati 2006).

Traducere din germană de Sanda Stiehler–Chiose

[13] Fraza apare în „Nouvelles littéraires" din 08 aprilie 1933, şi nu cum scrie Antkowiak în „Prefaţa" la Istrati (1979: 404), din 22 februarie 1930.



BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

## Bibliografie


Antkowiak 1979: Alfred Antkowiak, „Prefață" la Istrati 1979.

Benjamin 1977: Walter Benjamin, *Der Erzähler. Betrachtungen zum Werk Nikolai Lesskows*, in Walter Benjamin, *Gesammelte Schriften* II. 2, colaboratori Theodor W. Adorno, Gershom Scholem, editori Rolf Tiedemann, Hermann Schweppenhäuser, Frankfurt am Main.

Bloch 1932: Ernst Bloch, *Căsătorii româneşti* de Panait Istrati, in „Vossische Zeitung" (Berlin), 09.02.

Böttcher 1975: Margot Böttcher, „Prefață" la Panait Istrati, *Kyra Kyralina*, Berlin.

Burschell 1927: Friedrich Burschell, in „Literarische Welt", nr. 5.

Csejka 1992: Gerhardt Csejka, *A crezut vehement în oameni. Povestitorul român de expresie franceză Panait Istrati*, in „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 16.03.

Enzensberger 1972: *Dosar: turism revoluționar*, alcătuit şi comentat de Hans Magnus Enzensberger, „Kursbuch 30" (decembrie 1972).

Erb 1987: Roland Erb, „Postfață" la Panait Istrati, *Neranzula*, Leipzig.

Hemmerle 1985: Joachim Hemmerle, *Un simbol al dorului de viață liberă. Büchergilde Gutenberg serbează premiera ediției Panait Istrati*, in „Mannheimer Morgen", 16.10.

Istrati 1979: Panait Istrati, *Kyra Kyralina. Onkel Anghel. Kodin*, Berlin.

Istrati 1984: Panait Istrati, *Le pèlerin du cœur*, edition établie et présentée par Alexandre Talex, Paris.

Istrati 2006: Panait Istrati, *Œuvres*, I-III, edition établie et présentée par Linda Lê, Paris.

Jurt 1982: Joseph Jurt, in Peter Brockmeyer, Hermann H. Wetzel (eds.), *Literatura franceză pe fragmente*, 3 vol., Stuttgart, 1981–1982; aici vol. III, 1982.

Koglin 1987: Michael Koglin, *Un Sindbad modern. Scriitorul român Panait Istrati este redescoperit*, in „Hamburger Morgenpost", 10.03.

Kowa 1992: Gerd Kowa, *Înflorire gingaşă. Seară dedicată lui Panait Istrati în Muzeul Hack*, in „Die Rheinpfalz", 29.06.

Kröhnke 1985, 1990: Karl Kröhnke, *Haiducul în Uniunea Sovietică. 50 de ani de la moartea lui Panait Istrati*, „tageszeitung", Berlin, 16.04.1985; *Ciulinii Balcanilor…şi Uniunea Sovietică,* „gegenstimmen" (Viena), nr. 20/ 1985, p. 24; *Unde e omleta? Panait Istrati, un precursor neghiob al renegaților*, „tageszeitung", 07.12.1990.

Mühsam 1930: Erich Mühsam, in „Fanal", decembrie.

Rombach 1930: Otto Rombach, in „Die Weltbühne", nr.20.

Rosenfeld 1927: Fritz Rosenfeld, in „Vorwärts", 3–7.

Rühle 1960: Jürgen Rühle, *Literatură şi revoluție. Scriitorii şi comunismul*, München.

Schütz 1986: Erhard Schütz, *Un povestitor cu inima de haiduc. Odinioară renumit în lume şi acum redescoperit: Panait Istrati*, in „Frankfurter Rundschau", 07.07.

Schwarz 1986: Egon Schwarz, *Țuica din Balcani. Scrierile autorului român de expresie franceză Panait Istrati*, in „Frankfurter Algemeine Zeitung", 02.08.

Silber 1930: Boris Silber, in „Literarische Welt", nr.14.

Silzer 1968, 1987: Erwin Silzer, Nachwort zu Panait Istrati, *Die Disteln des Baragan*, Leipzig.

Spielmann 1987: Birgit Spielmann, *Întâi te-mbeți şi faci sex, şi-apoi revoluție*, in „PflasterStrand", nr. 271, 19.09–02.10.

Stiehler 1981: Heinrich Stiehler, *'Viața nu se lasă povestită'. Ce mai povestitor! A venit de departe, a scris mult în perioda dintre cele două războaie, şi totuşi – aici – e prea puțin cunoscut: Panait Istrati*, in „Frankfurter Rundschau", Wochenend-Beilage Zeit und Bild, 09.05.

Verseck 1991: Keno Verseck, *Prăpastia ca manifest. Viața şi moartea lui Panait Istrati…Heinrich Stiehler publica prima biografie a scriitorului român*, in „direkte aktion. Ziar anarho–sindicalist", mai–iunie 1991.

Williams 1977: Raymond Williams, Marxism and Literature, Oxford.




BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)

## The Reception of Panait Istrati's Work in the Former Federal Republic of Germany and in the Former Democrat Republic of Germany

The author of this article presents the impact of Panait Istrati's literary work upon the audience in the former Federal Republic of Germany and the Democrat Republic of Germany. Between 1985 and 1993 he edited, together with Gallimard (Roger Grenier), at Büchergilde Gutenberg from Frankfurt on Main – an edition in 14 volumes written by the Romanian Panait Istrati (1884-1935) who moved to France and decided to write in French. In this essay he presents political connotations in Istrate's works and their impact upon the readers and critics from the former two countries.

Heinrich STIEHLER
*Institut für Romanistik, Universität Wien*
*Österreich*



**BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)**

BDD-A860 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:20 UTC)